

En plads i verden (1931)

Marinus Jensen havde haft et lille sted ude i heden, og som midaldrende mand havde han solgt det og købt et boeisted længere østerpå, hvor jorden var god og frugtbar. Men handelen var sket i de gale tider, og Marinus havde vel ikke været så klog som dem, han handlede med. Da der var gået et par år, kunne han ikke skaffe penge til renter og afdrag, og i de lange, vågne nætter lå han og grublede over sin ulykke. Han var bleven sent gift og havde fem børn at forsørge, som endnu var for små til selv at tjene noget til føden. Hvad skulle der blive af de mennesker, der var hans omsorg betruet?

Det blev forår. Sneen lå i skidne driver ved vej og i grøfter, men hvor jorden var at se, skinnede mulden våd og blank. I kærret spejlede den blegblå himmel sig i tøvand, det blæste skarpt fra øst, men for hver dag fik solen mere magt. De første blomster viste sig over mulde, små, gule smørblomster, som børnene plukkede, og som Kristiane satte på kommoden i et skåret sylteglas. Men netop i den tid, da forårspøjningen skulle begynde, gik Marinus fra stedet. Kreditorerne havde været langmodige og givet ham henstand, men nu var tvangsauktionen ikke til at komme udenom.

Marinus flyttede med sin familie ned i et lille hus bag landsbyen. Det var kun et par små stuer og en stump have, men Kristiane tog forandringen uden at klage, og der kom aldrig et bebrejdende ord i hendes mund, skønt de fleste kvinder jo er tilbøjelige til at kaste skylden på manden, når det går galt. Og uden skyld var Marinus ikke; om han blot var blevet i heden havde han nok klaret sig bedre, men han havde regnet med at gøre en god handel og få sit udkomme her i de fede egne, hvor alting kunne gro. Efter at han var kommet fra stedet, havde han haft lidt arbejde hos en gårdmand, men daglønnen var ringe og flere gange havde han været hos hjælpe-kassen for at få penge.

En dag ved St. Hanstid kom Niels Bertelsen, en gårdmand, hos hvem Marinus en gang imellem havde haft arbejde, i besøg. Det

var en trivelig og godmodig mand, som aldrig slap piben af munden, og som straks han kom ind i stuen, forpustet sank ned i den gamle armstol for enden af det lange, hvidskurede bord. Han brede en avis ud foran sig og pegede på en annonce.

5 – Her er noget for dig, Marinus, sagde han. Du kunne vel nok påtage dig en stilling som fodermester?

– Fodermester, svarede Marinus tøvende. Det kommer vel an på, hvor meget, der kræves. En har jo knap nok fået den rigtige uddannelse.

10 – Å, sludder og sladder, sagde Niels Bertelsen og pustede en uhyre røgsky fra sig. Hvad uddannelse skulle der mon til det? Det kommer ikke an på uddannelse og kunst, men på om en mand vil bestille noget og passe hans sager, og du har haft dit eget ved da besked med, hvordan en ko skal røgtes. Kristiane er da også dygtig til at malke, såvidt a ved.

– Hvor er så den plads ledig? spurgte Marinus.

– Det er på Hollegård, oplyste gårdmanden. Nu kan du beholde avisen og tænke over det til i morgen, men det gælder om at være mellem de første, der melder sig. I de her tider, er der nok, som vil have den plads. Ja, ja, det er vel heller ikke nogen formøjelse for dig, som har været din egen mand, at skulle have penge af hjælpe-kassen, og du skulle da nødig ende på sognet. Vi må sandelig skatte nok til kommunen i forvejen, det er snart sådan med alle de skatter og afgifter, at en ønsker, en lå i jorden og havde fred for alt det skidt.

25 Niels Bertelsen rejste sig besværligt og sagde farvel. Marinus vovede ikke at bede ham blive og drikke kaffe. For havde en fået af hjælpe-kassen, gik det ikke an at byde gårdmændene på selskabelighed. De ville nu synes, det var for deres egne penge, de blev trakteret.

30 Marinus studerede annoncen omhyggeligt, da gårdmanden var gået. På grund af indtrufne omstændigheder var en stilling som fodermester ledig på Hollegård med det samme. Jo, det havde sin rigtighed.

35 – Hvad mener du så om den ting? spurgte han Kristiane.

– Det var skønt, om du kunne få pladsen, svarede Kristiane. Selv om der ikke er nogen stor løn, så er der vel hus og mælk og kartofler, og vi har ikke nødig at gå til andre om hjælp.

40 Marinus nikkede og tænkte på, hvordan det ville fornemmes igen at færdes i en kostalds lune hygge mellem gummende køer.

Han kom til at mindes de seks køer og de to små, stridhårede heste, som havde været hans ejendom. Nu var de i fremmede menneskers vold, og han fik vel aldrig mer i dette liv en ko eller en hest, han kunne kalde sin egen.

– Ja, ja, nikkede han. En har ikke lov at tabe modet, selv om det ser ringe ud. For hvert eneste menneske, der er skabt, må der vel også være plads i verden.

Næste morgen var Marinus tidligt oppe og klædte sig i sit pæne tøj. Det gjaldt om at være sømmeligt påklædt, når man fremstillede sig for proprietæren, at han kunne se, han havde med skikkelige folk at bestille. Der var en sær højtid over afskeden med Kristiane og børnene. Det var, ligesom deres fremtid i dag skulle afgøres.

Der lå en hvid morgentåge i alle lavninger, og det kunne næsten se ud, som om landsbyen lå i en sø, hvor huse og gårde ragede op. Fra et par skorstene steg tørverøgen dovent i det stille vejr. På bakkens norden for landsbyen stod han et øjeblik stille og så ud over egnen. Midt i agrene grønne tavl skimtedes den lille gård, som engang havde været hans. Han følte en varme i sinde. Det var vel sådan, at mennesker skulle prøves med modgang og gode dage, for at de kunne skønne på det gode, når det kom. Om han nu blot kunne have lykken med sig i dag og få mulighed for at skaffe føden til sig og sine, skulle der aldrig komme en klage fra hans mund.

Der var et par mil til Hollegård, og klokken var omtrent otte, da gårdens lave længer dukkede frem mellem grønne træer. Efter som Marinus kom nærmere, fik han hjertebanken og begyndte at gå langsommere for at overtænke sin fremtræden. Proprietæren havde ord for at være en grumme hidsig mand, det gjaldt endelig om ikke at tirre ham ved et uoverlagt ord. Man måtte være ydmyg og beskeden overfor ham og endelig ikke indlade sig på at stille krav. Men til gengæld vidste man da, at den, som var grov i munden, ofte havde det bedste sind.

Han kom gennem indkørslen ind på den store gårdsplads og var allerede ved hovedbygningens dør, da en hund med raslende klæde og bøsse glim for ud af sit hus imod ham. Å, kors bevarer i alverden! Her var han nær kommet rent galt afsted. Var han nu kommet ind ad herskabsdøren, havde han da aldrig fået pladsen. Han snurrede hurtigt rundt og fandt bryggersdøren, hvor en pige stod og skurede gryder.

– Mon proprietæren er til at træffe? spurgte han.

Pigen så op: Det er han vel nok, sagde hun. – Men vi holder ham ikke gent herinde i køkkenet.

– A skulle meget gerne tale med ham, forklarede Marinus.

Men a tykkes det var altfor påtrængende at gå gennem stuedøren. A er ikke meget kendt med, hvordan det går til på de høje steder.

Pigen kikkede lidt på den lille forslidte mand, som stod så ydmygt foran hende i sit rummelige søndagstøj. Hendes ansigt blev helt venligt.

– Hvad skulle du snakke med ham om? spurgte hun.

– Det var meningen, a ville søge den stiling, som fodermester, der har været indrykket i avisen, sagde manden. Der er vel ikke allerede fæstet en?

– Nej, sagde pigen. Det er ikke en plads, der er stor rift om, for det er knap en familie kan eksistere for den løn, han vil give. Men vil du høre nærmere om betingelserne, må du snakke med forvalteren. Du kan nok finde ham et sted omme bag gården, i den store roemark.

– Du skal have tak, fordi du sådan vil vise mig til rette, sagde Marinus. Ellers var a såmænd nok kommet galt fra det. Det er tyve år siden, a sidst var ude at søge plads.

I roemarken bag gården fandt han forvalteren, en ung firskåren mand med en egekep i hånden. Marinus forebragte sit ærinde. – De kan snakke med proprietæren med det samme, svarede forvalteren. Det er ham selv, som træffer bestemmelsen. Nu kan vi følges ad.

Forvalteren gik i forvejen ind på gårdspladsen og gennem hovedindgangen. I den rummelige forstue bankede han på en dør. Kom ind, råbte en myndig stemme.

Proprietæren sad ved skrivebordet med en tyk regnskabsbog foran sig. Han vendte sig mod de indtrædende. Det var en kraftig bygget mand, men med rødblussende, udflydende ansigtstræk. Undersøgtet gik i et med halsen, øjnene var blodsprængte og udstående. Marinus havde nok hørt, at han havde ord for at tage godt til sig at de våde varer. Men hvad, manden havde jo penge og skulle ingen stå til regnskab.

– Der er en mand, som gerne vil have pladsen som fodermester, forklarede forvalteren.

– Hva? Fodermester? sagde proprietæren. Hvor har De været før?

– A har haft mit eget sted, svarede Marinus. Men a havde købt vel dyrt og kunne ikke blive ved det.

– Hvad forstand har De så på tingene? sagde proprietæren. Kan konen malke?

– A har tjent på store gårde i min ungdom, sagde Marinus. Og a tror nok, a kan påtage mig stillingen. A skal i hvert fald være så påpassende, som et menneske kan. Konen er dygtig til at malke, det er både sikkert og vist.

– Hvormange børn har I? *Fem! Fem børn!* Og dem skulle jeg fodre op med sødmælk! Nej, det skal min salighed blive løgn! Proprietæren slog hånden i bordet med et smæld, som afviste han eftertrykkeligt et underfundigt angreb.

– De er ikke vant til andet end skummetmælk i den sidste lange tid, sagde Marinus ydmygt. Og om a fik pladsen, kunne a aldrig tænke på at anstille urimelige fordringer, nej sandelig nej!

– Jo tak, jeg kender nok den melodi, buldrede proprietæren. Til at begynde med er I så bløde som smør, men det varer ikke længe, før I lærer at kræve ind. I skal ligge på edderdun og i sikkelagner, det er det, I vil! Men landbruget her, det skal forrente sig, og jeg kan ikke fodre jeres unger med sødmælk.

– Å, det bliver der aldrig tale om, sagde Marinus. A vil være tilfreds med kartofler og skummetmælk, og a skal være den sidste til at klage . . . A forstår, at der må spares i de her vanskelige tider. Hvis a blot kunne blive antaget på prøve et par måneder

– Hva? Hvabehar? På prøve? fo'r proprietæren op. Ja, det var sgu kønt, om jeg skulle lave gården her om til en forsøgsmark, hvor enhver mand, der er gået fra hus og hjem kunne komme og kludre i stalden et par måneder og så rende fra det hele. – Nej, mig skal I ikke løbe ladeporte ind med! Jeg kender jer min salighed for godt. Fem børn! Hvorfor Fanden har De lagt Dem alle de børn til. Det bliver jo bare os andre, der skal forsørge dem på den ene eller den anden måde. Går de på arbejde?

– Ja, svarede Marinus modløst. Når der ellers er arbejde at få.

– Hum, ja, det sgu værst for jer selv, sagde proprietæren. Hvorfor Fanden får I alle de unger? De æder jer jo ud af huset, hvabehar?

Husmndskone med hjemmeverende børn fotograferet i begyndelsen af 1900-tallet.

5 Nej, her kan De ikke få plads, for det er et landbrug, som skal
forrente sig og ikke et børnehjem. Men her er to kroner. Stik
dem i lommen til erstatning for den arbejdsdag, De har spildt.
Farvell! Og gå så ind i køkkenet og få en kop kaffe. Pladsen
her får De ikke. Farvell!

5 Han drejede sig, så stolen gav sig ynkeligt, og Marinus vendte
sig forsagt mod døren.

10 – Vent et øjeblik, Madsen! kommanderede proprietæren, og
Marinus, som ubeslutsom var blevet stående i gangen, hørte hans
vrede røst. Forvalteren fik en overhaling, fordi han ikke straks
havde afvist ham.

Forvalteren kom ud, lidt rød i hovedet.

15 – Ja, det gik så ikke, sagde han. Men det kunne jeg sgu ikke
vide. Han har selv sagt, at han helst ville have en ældre, pålidelig
mand. Men det var jo alle de børn.

– En får jo de børn, en skal have, sagde Marinus. Og det
er der ikke noget at gøre ved.

Forvalteren fulgte ham ind i køkkenet og gav besked om kaffen.

20 Det var den pige, han før havde talt med, som vartede ham
op.

– Fik du ikke pladsen? spurgte hun.

– Nej, sagde Marinus med skælven i stemmen. Det skulle nu
ikke være sådan. A havde ikke held med mig. Men tak, fordi
du var venlig imod mig, a kan nok mærke, du er af dem, der
25 mener en det godt.

– Du får nok snart en anden plads, svarede pigen og smilede
ynksomt til ham.

30 Det var en træl's vandring tilbage. Alle sine dage havde han været
en flittig og betænksom mand og passet sit landbrug på det bedste,
men nu var der ingen håb for ham. Hans magre, sene krop
var bøjet, mens han langsomt stumplede afsted. Det havde ingen
hast med at komme hjem. Nej, slet ingen hast. Langt det klogeste
var måske, at han gik ned til fjorden og gjorde det forbi. Om
35 han blev fundet stiv og kold ved stranden, ville menneskene angre
deres hjerter's hårdhed. Men ikke engang i graven fik han fred
– hvem skulle Kristiane og børnene fortøste sig til. Han måtte
blive og kæmpe striden ud.

40 Børnene kom løbende imod ham, de havde holdt udvig efter
ham fra huset. – Blev du så fodermester far? råbte en af dem.

– Nej, sagde Marinus og tog den mindste lille pige på armen.
Hun lagde sig tæt op til ham, og han mærkede varmen fra den
buttede krop.

5 – Nej, gentog han. Den plads fik a ikke.

Kristiane kom ud ad døren. Hun spurgte ikke, men kastede
kun et hurtigt, undersøgende blik på hans ansigt. Så vidste hun,
hvordan udfaldet var blevet.

10 – A fik ikke pladsen, sagde Marinus. Han ville have en mere
kyndig mand . . . han mente ikke, a havde tilstrækkelig kendskab
til at kunne bestride stillingen.

Han stod et øjeblik og så på sin børneflokk. Velskabte og sunde
var de, uden fejl på legeme eller sjæl. Så rettede han pludselig
ryggen og for første gang i sit liv gik en følelse af trods gennem
hans sind.

15 Ja, ja, tænkte han, mens han nikkede til de fem hvidhårede,
solbrændte unger. Det bliver nok svært at skaffe dem sødmælk,
men det er heller ikke sikkert, at det altid er dem, der har den
bedste kost, som bliver de stærkeste i det lange løb!